

mürge dönemine kadar uzanan dinî, sosyal, eğitsel, kültürel, ticarî ve toplumsal amaçlı dernek ve vakıf statüsünde birçok kuruluşu vardır. Günümüzde tarikatlar geçmişteki kadar güçlü ve yaygın değildir. Tarikatların başındaki şeyhler "şeyhü's-secâde" adıyla anılır ve halife denilen yardımcılarını ve vekilleri bulunur. Başlıca faal tarikatlar arasında Şâzeliyye, Aleviyye, Çiştîyye, Nakşibendiyye, Rifâiyye ve Kâdiriyye yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

R. N. Kearney, *The Politics of Ceylon (Sri Lanka)*, Ithaca 1973; *Nationalisms and Protest in Modern Sri Lanka* (ed. M. Roberts), Colomco 1979; K. M. de Silva, *A History of Sri Lanka*, Delhi 1981; a.mlf., "Sri Lanka", *Encyclopedia of Asian History*, New York 1988, IV, 1-9; *An Ethnological Survey of the Muslims of Sri Lanka: From Earliest Times to Independence* (ed. M. M. M. Mahroof v.dğr.), Colombo 1986; *Muslims of Sri Lanka: Avenues to Antiquity* (ed. M. A. M. Shukri), Beruwela / Sri Lanka 1986; L. Dewaraja, *The Muslims of Sri Lanka: One Thousand Years of Ethnic Harmony (900-1915)*, Colombo 1994; H. W. Codrington, *A Short History of Ceylon*, New Delhi 1994; Fathima Farzana Haniffa, *In Search of an Ethical Self in a Beleaguered Context: Middle Class Muslims in Contemporary Sri Lanka* (doktora tezi, 2007), Columbia University; Mohammed Mauroof, "Muslims in Sri Lanka: Historical, Demographic and Political Aspects", *JIMMA*, 1/2-II/1 (1979-80), s. 183-193; Meer Mohideen Mohamed Mahroof, "The Enactment of 'Wakf' Legislation in Sri Lanka: The Law in Context", a.e., VI/2 (1985), s. 283-294; a.mlf., "The Study and Teaching of Islam and Arabic in Sri Lanka: A Centenary Appraisal", *Muslim Education Quarterly*, III/1, Cambridge 1985, s. 61-75; a.mlf., "Madrasah Education in Sri Lanka: Towards a Historical Taxonomy", a.e., IV/2 (1987), s. 57-71; a.mlf., "Islamic Law in Sri Lanka: The Formal and Informal Aspects", *IS*, XXIX/1 (1990), s. 77-90; a.mlf., "Impact of European-Christian Rule on the Muslims of Sri Lanka: A Socio-Historical Analysis", a.e., XXIX/4 (1990), s. 353-373; a.mlf., "Islamic Foundations of Sri Lankan Muslim Education", *HI*, XIV/3 (1991), s. 5-23; a.mlf., "Islamic Institutions in Sri Lanka: The Past Hundred Years", *al-Tawhid*, X/1, Tehran 1992, s. 155-167; a.mlf., "Anglo-Muslim Law in Sri Lanka: The First Phase (1796-1839)", *IC*, LXXIV/4 (2000), s. 81-105; Ahsan Ali Khan, "The Tamil Question in Historical Perspective: Its Impact on Indo-Sri Lanka Relations", *Pakistan Horizon*, XXXVII/2, Karachi 1984, s. 42-71; V. Mohan, "Education and Employment among the Sri Lanka Muslim Youth", *JIMMA*, V/2 (1984), s. 401-409; M. O. Mastura, "Status of Muslim Personal Law in Selected Non-Muslim Countries", a.e., VI/1 (1985), s. 114-126; Ameer Ali, "Politics of Survival: Past Strategies and Present Predicament of the Muslim Community in Sri Lanka", a.e., VII/1 (1986), s. 147-170; M. N. M. Kamil Asad, "Muslim Education in Sri Lanka: The British Colonial Period", a.e., XIV/1-2 (1994), s. 35-45; T. W. Arnold, "Serendib", *IA*, X, 514-515; C. E. Bosworth, "Saranadib", *EI*² (Ing.), IX, 39.

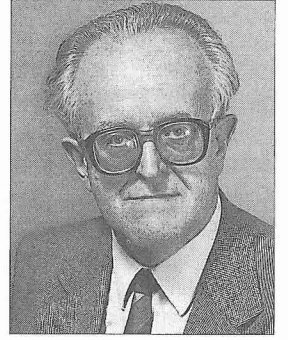

İSMAİL HAKKI GÖKSÖY

STEPPAT, Fritz (1923-2006)

Alman şarkiyatçısı.

Chemnitz'de dünyaya geldi. Ailesinin Berlin'e taşınması üzerine ilk ve orta öğrenimini orada tamamladıktan sonra 1940'ta bir yandan baba mesleği olan matbaacılığa hazırlanmak için matbaacılık teknik okuluna, bir yandan da dil öğrenmek amacıyla Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'nde o yıl açılan Dışişleri Bilimleri Fakültesi'ne kaydoldu. Burası, ünlü Seminar für Orientalische Sprachen ve Deutsche Hochschule für Politik okullarının birleştirilerek üniversite bünyesinde bir fakülteye dönüştürülmesinden oluşmuştu. Ekim 1941'de Walther Braune ve Walther Björkmann'ın önünde Arapça sınavı verdi. Ocak 1942'de askere alındı ve iyi Arapça bildiği için Havaçılık Bakanlığı'nın araştırma bölümünde görevlendirildi. Boş zamanlarında misafir öğrenci sıfatıyla üniversitedeki derslere katıldı. 1946'da çıkarıldığı savaş suçları mahkemesinde aklanmasının ardından bazı dergi ve gazetelerde çalıştı. 1951-1952 öğretim yılında Amerikan hükümetinin bursuyla Montana State University'de gazetecilik okudu. Daha sonra Berlin'e dönerek yarım kalan üniversite öğrenimine devam etti. Ancak savaştan önce okuduğu fakülte kapatıldığından Amerikalılar tarafından kurulan Batı Berlin'deki Frei Universität'te İslâmiyat ve tarih okumaya başladı. Haziran 1954'te "Nationalismus und Islam bei Mustafâ Kâmil" başlıklı teziyle doktor unvanını aldı. 1955'te Eğitim Bakanlığı tarafından Goethe Enstitüsü'nün Kahire şubesi ni kurma göreviyle Mısır'a gönderildi; aynı zamanda Almanca öğretmeni ve müfettiş olarak da görevlendirildi. 1959 sonunda Berlin'e döndü ve Frei Universität'te Din Bilimleri Enstitüsü'nün İslâmiyat bölümüne asistan, 1964'te aynı bölümde 1952 yılına kadar Mısır eğitim sistemindeki gelişmeleri ele alan teziyle (aş.bk.) doçent oldu. Eylül 1963'te Deutsche Morgenländische Gesellschaft'ın Beyrut'taki Şarkiyat Enstitüsü'ne müdür tayin edildi. Burada kurumun gelişmesine ve çok sayıda şarkiyatçının yetişmesine katkıda bulundu. Eylül 1968'de Berlin'e ve üniversitedeki görevine döndü. Ertesi yıl üniversite reformu çerçevesinde İslâmiyat bölümünün enstitüye çevrilmesi üzerine hocası Walther Braune'nin yerine başkanlığa getirildi ve 1988'de emekli oluncaya kadar bu görevde kaldı. Steppat uzun bir hastalık neticesinde 7 Ağustos 2006'da Berlin'de öldü.

Fritz Steppat

Fritz Steppat üniversitedeki görevinin yanı sıra çeşitli kuruluşların yöneticiliğini yaptı. Bunların başında Volkswagenwerk Vakfı Ortadoğu Çalışma Grubu ile Max-Planck Topluluğu Vakfı Moderner Orient Çalışma Grubu'nun başkanlıkları gelmektedir. Axel Havemann ve Baber Johansen tarafından *Die Welt des Islams* dergisinin 1988'deki dört sayısı birleştirilip onun 65. doğum yılı armağanı olarak yayımlandı (N. S. Band XVIII), ayrıca *Gegenwart als Geschichte: Islamwissenschaftliche Studien. Fritz Steppat zum fünfundsichzigsten Geburtstag* adı altında ciltli ayrı basımı yapılarak müstakil kitap halinde ilim âlemine sunuldu (Leiden 1988).

Hocası Walther Braune'yi izleyen Fritz Steppat şarkiyatçılığı daha ziyade müslümanların güncel durumunu itikadî, siyasi sosyal ve ekonomik çerçevede inceleyen bir alan haline getirdi ve üniversite bünyesinde Islamwissenschaft adı altında bir bölüm olarak yerleşmesi için çaba harcadı. Alman oryantalizminin klasik tarihî-filolojik karakterinin kısmen değişmesinde ve çağdaş İslâm dünyasını sosyal bilimler yöntemleriyle araştıran bir disiplin haline gelmesinde önemli katkıları oldu. Bu bağlamda XX. yüzyılın ikinci yarısında Alman oryantalizmine yön veren şarkiyatçılardan biridir. Uzun yıllar Mısır ve Lübnan'da önemli kurumların kurucusu ve yöneticisi sıfatıyla bulunması bu coğrafyayı ve kültürünü yakından tanımasını sağlamış, akademik çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmasına yol açmıştır. Onun yetişme döneminde aldığı gazetecilik eğitiminin de bu husustaki eğilimini desteklediği söylenebilir.

Almanya'da yaşayan müslümanların meseleleriyle yakından ilgilenen Steppat, özellikle onların da ülkedeki diğer din mensupları gibi kurumsal haklara sahip olması ve hepsinin milliyet ve görüş farkına bakılmaksızın tek bir çatı altında toplanması gerektiğini düşünüyordu (*Islam als Partner*, s. 375 vd.). Öte yandan müslümanlarla hıristiyanlar arasındaki diyaloga özel

önem veriyor ve onların insanlığın geleceğini şekillendirmek için birlikte çalışmalarının sonuç vereceğine inanıyordu. Ona göre her iki dinin de amacı savaş değil barıştır (a.g.e., s. 399).

Eserleri. 1. "Mittelöstliche Entwicklungsprojekte im Zusammenhang mit der Hilfe der Vereinten Nationen für die arabischen Palästina-Flüchtlinge" (*Informationen des Instituts für Raumforschung* [Bad Godesberg 1953], s. 63-83). 1948 savaşımdan sonra Filistin mültecileri için Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen projeler üzerine yapılmış bir çalışmadır. 2. "Nationalismus und Islam bei Mustafâ Kâmil. Ein Beitrag zur Ideengeschichte der ägyptischen Nationalbewegung" (*Wi, N. S., IV/4* [1956], s. 241-341). Doktora tezinin özeti niteliğindeki çalışma Mısır'ın İngiliz işgalinden kurtulması için uğraşan Mustafa Kâmil'in hayatı, milliyetçilik ve İslâm anlayışı hakkındadır. 3. "Gamal Abdannasir" (*Die geistig-politischen Profile der Gegenwart in Asien. Eine Auswahl von Vorträgen der Seminare der Österreichischen UNESCO-Kommission*, Wien 1964, s. 32-50). 4. "Der Muslim und die Obrigkeit" (*Zeitschrift für Politik*, N. F., XII [Berlin 1965], s. 319-332). Bu çalışmada müslümanların yöneticilerle ilişkisi ele alınmaktadır. 5. *Tradition und Säkularismus im modernen ägyptischen Schulwesen bis zum Jahre 1952: Ein Beitrag zur Geistes-und Sozialgeschichte des islamischen Orients* (Wiesbaden 1966; doğentlik tezi). 6. "Eine Bewegung unter den Notabeln Syriens 1877-78. Neues Licht auf die Entstehung des arabischen Nationalismus" (*ZDMG Supplementa I*, Wiesbaden 1969, s. 631-649). 7. "Kalifat, Dâr al-İslâm und die Loyalität der Araber zum Osmanischen Reich bei hanafitischen Juristen des 19. Jahrhunderts" (*Correspondance d'orient*, XI [Bruxelles 1971], s. 443-462). Aslı bir tebliğ olarak hazırlanan makalede XIX. yüzyıl Hanefî fakihlerine göre Araplar'ın Osmanlı hilâfetine bağlılığı meselesi ele alınır. 8. "Internationale Politik am Mittelmeer" (*Die Internationale Politik 1966-1967*, ed. Karl Carstens, Wien 1973, s. 205-305). 1966-1967 yıllarında Ortadoğu'da geçen olayları anlatan bir çalışmadır. 9. "Der Mittelostkonflikt nach dem Krieg von 1967" (*Die Internationale Politik 1968-1969*, ed. Karl Kaiser, Wien 1974, s. 225-284, 566-571). 10. *Der Islam und die Muslime: Geschichte und religiöse Traditionen* (Berlin 1985). Steppat ve Baber Johansen'in birlikte hazırladıkları çalışma, İslâmiyet ve müslümanları tanıtmaya amacıyla yazılmış olup Berlin eyalet hükümeti tarafından yayımlanmıştır. 11. "Das Jahr

1933 und seine Folgen für die arabischen Länder des Vorderen Orients" (*Die Grosse Krise der dreissiger Jahre: Vom Niedergang der Weltwirtschaft zum Zweiten Weltkrieg*, ed. Gerhard Schulz, Göttingen 1985, s. 261-278). (çalışmalarının listesi için bk. Havemann – Winkelhane, s. 3-10; *Bibliographie der Deutschsprachigen*, XVIII, 72-77). Steppat'ın makalelerinden bir kısmı *Islam als Partner: Islamkundliche Aufsätze 1944-1996* başlığı altında yayımlanmış (bk. bibl.) ve eser Abdülgaffâr Mekkâvî tarafından Arapça'ya tercüme edilmiştir (*el-İslâm şerîken: Dirâsât fi'l-İslâm ve'l-müslimûn*, Küveyt 2004).

BİBLİYOGRAFYA :

Fritz Steppat, *Islam als Partner: Islamkundliche Aufsätze 1944-1996* (ed. T. Scheffler), Beirut 2001, tür.yer., ayrıca bk. editörün girişi, s. IX-XXX; a.m.f., "Der moderne Vordere Orient als Aufgabe an deutschen Universitäten", *ZDMG*, CXXVI (1976), s. 8-13; *Gegenwart als Geschichte: Islamwissenschaftliche Studien. Fritz Steppat zum fünfundsechzigsten Geburtstag* (ed. A. Havemann – B. Johansen), Leiden 1988, s. 1-2; A. Havemann – G. Winkelhane, "Bibliographie Fritz Steppat", a.e., s. 3-10; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVIII, 72-77; "Bibliographie Fritz Steppat", *Wi*, XXVIII (1988), s. 3-10; S. Reichmuth, "Fritz Steppat 24 June 1923 – 7 August 2006", a.e., XLVII (2007), s. 1-6.

HİLAL GÖRGÜN

STERN, Samuel Miklos (1920-1969)

Yahudi asıllı Macar şarkiyatçısı.

Macaristan'ın Tab şehrinde doğdu ve üç yaşında babasını kaybetti. Mektebe başlamadan önce annesinden İbrânicе okumayı öğrendi. Grek ve Latin klasiklerine dayalı bir öğrenimin yanında geleneksel yahudi eğitimi aldı. On altı yaşında kendi kendine Arapça çalışmaya başladı. 1939 yılında Kudüs'e gidip Hebrew Üniversitesi'ne girdi ve burada D. H. Baneth, E. Schau, H. J. Polotsky, Julius Guttmann, Leon Roth, H. P. Pflaum-Peri, S. D. Goitein gibi hocalardan şarkiyat ve Romanistik okudu. Ancak II. Dünya Savaşı sırasında yaptığı askerlik görevinden dolayı okumasına üç yıl ara verdiği için diplomasını 1947'de alabildi. Ertesi yıl İngiltere'ye giderek Oxford Üniversitesi'nde Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb'in doktora öğrencisi oldu ve 1950'de eski Endülüs müveşşahları üzerine hazırladığı teziyle doktorasını tamamladı.

1951'de *The Encyclopaedia of Islam*'ın ikinci edisyonuna genel sekreter

Samuel
Miklos
Stern

terayin edilen Stern, bu görevini beş yıl kadar sürdürdükten sonra Oxford'da bulunan Ashmolean Müzesi'nde Doğu sikkeleri sorumlusu yardımcılığına, 1958'de Oxford Üniversitesi All Souls College'da araştırma görevliliğine ve 1965'te buna ilâveten Doğu İncelemeleri Fakültesi'nde İslâm medeniyeti tarihi öğretim üyeliğine getirildi. Oxford Üniversitesi'nde çalıştığı dönemde ülke içinde ve dışındaki birçok üniversiteden aldığı davetler üzerine çeşitli konferanslar veren Stern Kudüs, Philadelphia, Leiden, Manchester ve Harvard gibi üniversitelerden gelen hocalık tekliflerini kabul etmedi. 29 Ekim 1969'da geçirdiği şiddetli bir astım krizi sonucu öldü. Tel Aviv Üniversitesi *Israel Oriental Studies*'in II. cildini (1972) onun hâtrasına adanmıştır.

Stern daha çok İslâm tarihi, felsefesi, edebiyatı, sanatı, sikkeleri ve İbrâni felsefesi, edebiyatı alanlarında irili ufaklı 254 eser yazmıştır; bunların çoğu makale halindedir. Makalelerinin ve kitaplarının dışında birçok ansiklopedi maddesi (*The Encyclopaedia of Islam* [E²], *Encyclopedia Britannica*, *Cassel's Encyclopaedia of Literature*) ve kitap tanıtım-eleştiri yazısı bulunmaktadır. Üzerinde adının yer aldığı kitapların bazıları ise editörlüğünü veya ortak editörlüğünü yaptığı, içine kendi çalışmalarını da dahil ettiği toplu yayınlardır. Diğer bazıları da ölümünden sonra tekrar yayımlanan seçilmiş eski makalelerinden oluşmaktadır. Onun özellikle Endülüs Arap ve İbrâni müveşşahlarının İspanyolca yazılmış son dizeleri (harce) üzerine yaptığı çalışma bir keşif niteliğindedir. Stern bu eserinde, kullanılan İspanyolca'nın birçok Arapça kelime içeren Mozarap lehçesi olduğunu ortaya koymuştur (Sela, s. 265).

Eserleri. 1. *Les chansons mozarabes: les vers finaux (kharjas) en espagnol dans les muwashshas arabes et hebreux* (Palermo 1953; Oxford 1964). 2. *Isaac Israeli: a Neoplatonic Philosopher of the Early Tenth Century* (Alexander Altman ile birlikte, Oxford 1958). 3. *The*